

СУЧАСНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Панасюк В.М.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0001-8115-7621*

Панасюк В.М. Сучасна молодіжна політика в контексті реалізації фундаментальних національних інтересів України.

У статті досліджується взаємозв'язок між молодіжною політикою та інститутами громадянського суспільства, а також їх вплив на забезпечення фундаментальних національних інтересів на які спрямовано державну політику у сфері національної безпеки та оборони. В сучасних умовах, коли країна стикається з численними викликами і загрозами, роль молоді у зміцненні національної безпеки набуває особливої значущості. Молодіжна політика розглядається як важливий елемент гуманітарного простору, що сприяє формуванню стійкого та патріотичного суспільства, здатного ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Це вимагає нових підходів до формування політики, спрямованої на інтеграцію молоді у процеси соціально-економічного та політичного розвитку.

Важливим аспектом проведеного дослідження є визначення механізмів, за допомогою яких молодіжна політика може сприяти зміцненню національної безпеки. Зокрема, зроблено акцент на тому, що молодіжні громадські організації виступають як важливі суб'єкти цього процесу, сприяючи розвитку активної громадянської позиції, патріотизму та підвищенню рівня соціальної відповідальності серед молоді. Молодіжні громадські організації, як інститути громадянського суспільства, можуть виступати як партнери держави у вирішенні соціально-економічних та політичних проблем, що безпосередньо впливають на національну безпеку. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що молодіжна політика може бути інструментом зміцнення національної безпеки через підтримку молодіжних ініціатив та інтеграцію молоді у прийняття рішень.

Прийняття низки нормативно-правових актів та програмних документів стосовно правового забезпечення реалізації молодіжної політики, на жаль повністю не вирішило глибинних проблем (патерналізм; відсутність діалектичного зв'язку між програмними документами та нормативно-правовими актами; неефективність та формальний підхід до моніторингу тощо). Євроінтеграційне спрямування української політики обумовлює не лише нормативне закріплення «політики участі», але й впровадження новітніх європейських практик.

Ключові слова: молодіжна політика, інститути громадянського суспільства, молодіжні громадські організації, національні інтереси, національна безпека.

Panasiuk V.M. Modern youth policy in the context of realization of fundamental national interests of Ukraine.

The article explores the relationship between youth policy and civil society institutions, as well as their impact on ensuring fundamental national interests targeted by state policies in the sphere of national security and defense. In current conditions, when the country faces numerous challenges and threats, the role of youth in strengthening national security becomes particularly significant. Youth policy is regarded as an important element of the humanitarian space that promotes the formation of a resilient and patriotic society capable of effectively countering internal and external threats. This necessitates new approaches to shaping policies aimed at integrating youth into processes of socio-economic and political development.

An important aspect of the conducted research is the identification of mechanisms through which youth policy can contribute to strengthening national security. Specifically, emphasis is placed on the role of youth civil organizations as significant actors in this process, fostering the development of active civic engagement, patriotism, and increasing the level of social responsibility among youth. Youth civil organizations, like civil society institutions, can act as partners to the state in addressing socio-economic and political issues that directly affect national security. The conducted research provides grounds to argue that youth policy can be an instrument for strengthening national security through supporting youth initiatives and integrating youth into decision-making processes.

The adoption of a series of normative legal acts and program documents regarding the legal support of the implementation of youth policy, unfortunately, did not completely solve deep-seated problems (paternalism; lack of dialectical connection between programmatic documents and legislative acts; inefficiency and a formal approach to monitoring, etc.). The Euro-integration direction of Ukrainian policy dictates not only the normative establishment of “participation-based policy” but also the implementation of advanced European practices.

Key words: youth policy, civil society institutions, youth public organizations, national interests, national security.

Постановка проблеми. Молодь відіграє унікальну роль у суспільстві, відмінну від інших груп населення. Вона не лише успадковує досягнення попередніх поколінь, але й є рушійною силою подальшого розвитку, як суспільства, так і держави. В умовах нових викликів важливо створювати умови, які дозволять молоді реалізувати свій потенціал, що є стратегічним завданням та стимулювати її активну участь у сучасних процесах. Державна політика щодо молоді має бути науково обґрунтованою та спрямованою на досягнення основних цілей суспільного прогресу, з урахуванням змін у соціальному середовищі, пріоритетів та загроз національній безпеці. Сучасна молодіжна політика з часу повномасштабного вторгнення зіткнулась з викликами, які безпосередньо та опосередковано впливають на життєдіяльність та життєздатність молодого покоління. Неприятливі обставини в яких зростає молоде покоління значно обмежують можливості для повноцінної соціалізації молоді, що, відповідно, негативно впливає на виконання соціальної функції цієї групи у системі функціонування громадянського суспільства. Переосмислення ролі громадянського суспільства, його інститутів у функціонуванні системи національної безпеки потребує глибоких та комплексних наукових розвідок.

Ступінь розробленості проблеми. Дослідження різних аспектів функціонування системи забезпечення національної безпеки достатньо активно здійснюється науковцями у різних сферах наукових розвідок. Це обумовлено комплексним характером цього феномену. Зокрема, теоретико-правовим дослідженням національної безпеки присвячено низку праць П. Богуцького, І. Дороніна. Філософсько-методологічні питання національної безпеки висвітлено у працях Г. Ситника, І. Корж. Молодіжна політика як предмет досліджень привертає увагу дослідників у багатьох галузях наукового пізнання. Зокрема, дослідженнями різних аспектів молодіжної політики присвячено праці таких вітчизняних вчених: Є. Бородін, М. Головатий, В. Головенько, М. Перепелиця. Незважаючи на значну кількість теоретичних досліджень окремо питань національної безпеки та молодіжної політики практично відсутні публікації щодо особливостей реалізації молодіжної політики в контексті мінімізації реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Метою статті є обґрунтування наявності діалектичного зв'язку між реалізацією молодіжної політики та функціонуванням системи національної безпеки в умовах існування реальних загроз існуванню української державності у зв'язку зі збройною агресією проти України та потенційних загроз повоєнного відновлення.

Викладення основного матеріалу. Впровадження ефективної молодіжної політики є важливим аспектом забезпечення національної безпеки особливо зараз, в умовах оборони від збройної агресії, оскільки від молодих людей буде залежати швидкість відновлення України. Адаптивна молодіжна політика, спрямована на задоволення потреб та захист інтересів молоді, допомагає запобігати ризикам, пов'язаним з екстремізмом, безробіттям, соціальною відчуженістю та іншими факторами, які можуть впливати на стабільність суспільства. Крім того, вона сприяє формуванню активної, відповідальної та патріотично налаштованої молоді, яка готова долучитися до захисту своєї країни та сприяти її розвитку в майбутньому.

Національна безпека є однією з ключових складових сучасного державного управління та гарантією стабільності країни. Для України, яка перебуває в складному історичному періоді, розуміння і забезпечення національної безпеки стає надзвичайно важливим завданням. У цьому контексті, усвідомлення значення та змісту національної безпеки України є визначальним фактором для розробки ефективної політики та стратегій державного управління, спрямованих на забезпечення стабільності та процвітання країни.

Нормативне визначення поняття «національна безпека», яке міститься у Законі України «Про національну безпеку України» є достатньо лаконічним та не відображає в повній мірі її природу, оскільки законодавча дефініція національної безпеки як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» характеризує її, і як явище, і як результат уникнення загроз, і як характеристика, і як стан, в якому перебуває держава та суспільство [6]. Це в свою чергу породжує чималу кількість визначень у науковому середовищі.

У сучасних наукових дослідженнях автори при визначенні поняття та сутності «національної безпеки» опираються на різні підходи та концепції. Так, концептуальне розуміння права національної безпеки, на думку П.П. Богущького, полягає у «розкритті онтологічного значення емпіричних вихідних безпекового стану людини, суспільства і держави, а також діяльності з метою досягнення такого стану та у сутнісному сприйнятті взаємозв'язку права і держави, що є вкрай важливим. Формування правового змісту національної безпеки і набуття національною безпекою певної правової форми відбуваються внаслідок складного когнітивного процесу» [1, с. 86].

В свою чергу, на підставі аналізу західних та вітчизняних підходів до розуміння сутності національної безпеки Т. Подковенко дійшла до висновку, що «основний акцент в них робиться на захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від дії сил, небезпечних для даного суспільства.» [5, с. 15].

Умовно наявні у наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників визначення поняття «національна безпека» можна розділити на дві групи: широке та вузьке трактування. У першому випадку автори охоплюють поняттям «національна безпека» всі сфери суспільного життя, в яких реалізується захищеність інтересів особи, суспільства та держави. Відповідно до другого підходу національна безпека трактується як «сфера застосування спільних зусиль певних видів державної політики» [3, с. 5].

Національна безпека України має складний і багатокомпонентний характер, і охоплює захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності кордонів, забезпечення економічної стабільності, соціального розвитку, захист прав і свобод громадян, кібербезпеку, боротьбу з тероризмом, збереження екологічної безпеки та багато інших аспектів.

В контексті забезпечення національної безпеки ключовим є юридизація національних інтересів, які, в наслідок законодавчого унормування, як стверджує П. Богущький «набувають загальної значущості для суспільства, для індивідуальних і колективних суб'єктів». Свій висновок що «національні інтереси відносяться до публічних інтересів і мають розглядатися як охоронювані законом інтереси» дослідник обґрунтовує на підставі розуміння Конституції як акта (суспільного договору) в якому закріплено принципи взаємодії людини, громадянського суспільства та правової держави [1, с. 89].

Захист національних інтересів та створення безпечних умов для соціального життя є комплексним завданням, що підкреслює необхідність забезпечення безпеки не лише в загальному масштабі, але й у кожній окремій сфері життя людини, суспільства та держави. Загальний стан безпеки залежить від рівня безпеки у різних сферах національної безпеки. Крізь призму забезпечення таких фундаментальних національних інтересів як «сталий розвиток громадянського суспільства» та «інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір», реалізація молодіжної політики потребує відходу від «патерналістської моделі» у напрямку до «політики участі» не лише шляхом закріплення цієї трансформації на законодавчому рівні, а й втіленні у життя.

Основною метою молодіжної політики є покращення становища молоді в суспільстві та збільшення її внеску у розвиток країни. Молодь повинна розглядатися як невід'ємна частина сучасного соціуму, що має важливу роль у збереженні та розвитку країни, спадкоємності історії та культури, а також у відтворенні наступних поколінь і збереженні культурно-історичних ідентичностей народів. Загалом, молодь є ключовим елементом національного гуманітарного простору,

що визначає майбутнє країни. Її енергія, творчість та інноваційний потенціал роблять молодих людей незамінними учасниками у формуванні гуманітарної політики та культурного розвитку нації. Інвестування у молодь сьогодні означає створення міцного фундаменту для стабільного і процвітаючого суспільства завтра.

Молодь відіграє центральну роль у національному гуманітарному просторі, виступаючи як двигун соціальних, культурних та інтелектуальних перетворень. Саме молоді люди активно беруть участь у створенні та просуванні нових культурних явищ і тенденцій; вносять свіжі ідеї, відкриття та дослідження, сприяючи науковому прогресу та інтелектуальному розвитку суспільства. Молодь готова брати на себе ризики і впроваджувати нові технології, бізнес-моделі та соціальні практики, що сприяють прогресу і розвитку країни

Слушною є думка М.Т. Степико, що «відсутність цілісності й повноти гуманітарного простору визначає в сучасних умовах ціннісно-світоглядне розшарування українського суспільства, поширення сепаратистських настроїв та практик, негативно позначається на забезпеченні національної єдності та соборності Української Держави, становить суттєву загрозу її національній безпеці» [9].

Гуманітарна сфера відіграє важливу роль у формуванні громадянського суспільства, розвитку толерантності, культурного розмаїття та підвищенні якості життя. Вона сприяє розвитку критичного мислення, творчості, самореалізації та особистісного зростання людини, що є важливими складовими сучасного суспільства.

Початок сутнісного етапу забезпечення національної безпеки України пов'язаний з ініціативним залученням громадянського суспільства до виконання завдань безпекового і оборонного ґатунку. Свідченнями цього стали: швидка організація виникнення добровольчих батальйонів та їх практичне застосування на Сході України; активне формування сил місцевої самооборони; могутній волонтерський рух; розгортання структур інформаційного спротиву пропагандистським впливам противника; імплементація цінностей патріотизму в духовно-культурне життя населення тощо. Суспільною реальністю стала силова реакція громадянського суспільства на виклики й небезпеки, що загрожують самому існуванню незалежної й суверенної України [8, с. 163].

Громадянське суспільство є провідником тих ідей та потреб, які формуються безпосередньо в суспільстві, в соціумі, тобто в середовищі на яке формально і спрямовується основний вплив держави при забезпеченні національної безпеки. Саме соціум і населення є об'єктом захисту від загроз, які продукує зовнішнє та внутрішнє середовище. Але ніхто крім нього і не може знати, які саме безпечові потреби необхідно задовольняти в першу чергу. Тому основна мета діяльності громадянського суспільства полягає у налагодженні діалогу із інститутами державної влади з метою формування у держави такого сприйняття проблем і потреб системи забезпечення національної безпеки, яке не створить негативних наслідків та додаткових ризикогених факторів [2, с. 16].

Об'єднуючись для задоволення спільних потреб, молодіжні організації сприяють розв'язанню основної стратегії розвитку громадянського суспільства – вирішенню проблем конкретних людей або груп. Це означає, що для успішного розв'язання актуальних проблем молоді, що, у свою чергу, сприятиме розвитку України як демократичної держави, необхідно стимулювати залученість молоді до участі у діяльності молодіжних об'єднань. Правові умови цієї діяльності передбачені Законом «Про основні засади молодіжної політики» [7], який навіть попри повномасштабну війну позитивно вплинув на реалізацію молодіжної політики. Молодіжні центри, які було створено відповідно до положень означеного закону з моменту вторгнення стали осередком активної молоді, яка долучилась та посилила волонтерський рух.

Особливої уваги потребує і взаємодія молоді з інституціями місцевого самоврядування. Налагодження взаємодії та діалогу між органами місцевої самоврядної влади та молодими людьми у напрямку «стимулювання молоді до участі у безпекових програмах, волонтерських рухах, колегіальних молодіжних радах при органах місцевого самоврядування, тощо. А також фінансової підтримки молодіжних організацій, рухів, діяльність яких прямо або опосередковано направлена на підтримання публічної безпеки та порядку, визнання та пропаганди цінностей національної безпеки України», як справедливо зазначає О. Панова, є «необхідною передумовою ефективного зміцнення національної безпеки» [4].

Молодіжні організації відіграють значну роль у розвитку громадянського суспільства завдяки декільком ключовим аспектам: сприяють активізації молоді; стимулюють розвиток лідерських якостей залучених молодих людей; забезпечують соціальну згуртованість та взаємодії між різ-

ними групами молоді; здатні реалізувати ініціативу у вирішенні актуальних соціальних проблем, таких як боротьба з бідністю, дискримінацією, екологічні питання тощо; забезпечують платформу для участі молоді в політичних процесах, що сприяє їхній інтеграції у прийняття рішень на місцевому та державному рівнях, а головне молодіжні організації можуть бути додатковим джерелом ресурсів – організаційних, людських, матеріальних та інноваційних ідей, що сприяють вирішенню суспільних проблем.

Висновки. Забезпечення національної безпеки охоплює різні напрями, що обумовлено багатогранністю соціального життя та різноманітністю потреб колективних соціальних груп і окремих осіб у контексті створення безпечних умов для життя.

У нинішніх умовах військового конфлікту, формування дієвої молодіжної політики є важливим елементом для забезпечення державної безпеки. Молоде покоління відіграє ключову роль у швидкому відновленні країни, тому важливо адаптувати політику до їхніх потреб та інтересів. Чим більше ми сьогодні інвестуємо в розвиток суспільства, тим кращими будуть умови нашого життя в майбутньому. Завдяки постійному вдосконаленню освіти, медицини, інфраструктури та соціальних послуг, ми зможемо підвищити рівень життя кожного громадянина. Інновації та розвиток технологій сприятимуть зростанню економіки та створенню нових можливостей, що забезпечить вищі стандарти життя для всіх нас у наступні роки.

Захист національних інтересів і створення безпечних умов для соціального життя є комплексним завданням, яке вимагає забезпечення безпеки у всіх сферах. Активне залучення громадськості, молодіжних об'єднань, експертів, бізнесу та інших зацікавлених сторін є ключовим для успішного забезпечення національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуцький П.П. Поняття та ознаки права національної безпеки України. *Інформація і право*. 2018. № 3(26). С. 84–93.
2. Дроботов С.А. Громадянське суспільство і забезпечення національної безпеки української держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск. 2019. Том 3. С. 14–18. Режим доступу: <http://apnl.dnu.in.ua/tom3/5.pdf>.
3. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало, В.О. Паливода, С.В. Дрьомов, С.В. Сьомін. К. : НІСД, 2015. 58 с.
4. Панова О.О. Молодь та громади як суб'єкти реалізації національної безпеки України. *Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір*: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р. С. 363–365. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/58901>.
5. Подковенко Т. Національна безпека України: аксіологічний та правовий аспекти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. 1 (25). С. 11–18.
6. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19>.
7. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>.
8. Смолянук В. Національна безпека незалежної України: досягнення сутності. *Політичні дослідження*. 2021. № 1. С. 163–186.
9. Степико М.Т. Цілісність гуманітарного простору України як об'єкт національної безпеки держави. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/cilisnist-gumanitarnogo-prostoru-ukraini-yak-obekt-nacionalnoi>.